

les principals llengües romàniques al N. i a l'E. de la nostra. L'oc. *escorsa* és tan antic com l'idioma: ja l'usen grans trobadors clàssics des del S. XII: «aïss s'emprén e s'enongla / mos cors en lieis com l'*escorsa* en la verja», escrivia el llemosí Arnaut Daniel (Appel, *Chr.*, 26.32), i apareix en la *Crozada*, en *Jauré*, etc. (PSW III, 190; Rayn. III, 55). El fr. *écorce* també general i des de sempre. En italià és *scòrza*, ja usat des del Petrarca i Bembo, clàssic, toscà, etc.: *scòrza d'olmo, di pino, scorze per conciar le pelli, di síghero; l'albero non si giudica dalla scorza*. L'única cosa que xoca aquí, i no sé si mai ha estat explicada, és la quantitat sonora que té la seva z, almenys en la pronúncia toscana (Petr.), però no ens ha de fer escrúpol aquest detall petit, que segurament es deu explicar per una influència analògica.³ En fi roms. *scortã*.

La relació d'aquest gros conjunt romànic amb el nom llatí de la mateixa cosa *CÖRTEX*, *CORTÍCIS*, era evident i així es va acceptar sense primfilar gaire durant molt de temps. M-Lübke s'hi revolta instituint en el REW, un article *SCORTEA* (7742) i posant-hi totes aquestes formes; com sol passar, la seva decisió va ser acatada per molts i encara ho és. L'epígraf va sense asterisc i fins sense qualificació de llatí vulgar, i com a significat «lederner Sack; Rinde» 'sac de cuir; escorça'.

Després, però, alguns van meravellar-se: ¿com podia explicar-se aqueix canvi de significat? I Brühch (ZfSL L, 341) va escriure una nota dient que des de 'coriaci, de cuir' s'havia passat a 'arrugat, arronsat' («schrumpfig») i d'ací a 'superfície rugosa d'arbre' i a 'escorça' pel tacte grofollut de les escorces; cosa que no va convèncer ni el mateix M-Lübke, que hi posa un interrogant en el REW, i reconeix que l'evolució semàntica no està explicada («Bedeutungs-entwicklung nicht klar»). Altrament observem que no devien contribuir poc a fer acceptar a M-Lübke aquesta flaca etimologia tres mots hispànics que afegeix a aquest article etimològic: però s'escau que tots tres són etimologies, no ja flaques, sinó provadament i evidentment falses (per a *escuerzo* i mossàrab *ořkorčon*, veg. ací *ESCURÇÓ*) i cast. *escorzuelo* deformació de *orzuelo* 'mussol' (veg. DCEC ORZUELO).

Però comencem per veure què és aqueix «llatí *SCORTEA*». No hi ha més que un adjectiu, i d'ús merament ocasional, *scorteus*, -a, -um, però usat només amb el significat de 'en forma de sac, en forma de *scortum*', i *scortum* és el ben conegut mot llatí clàssic que significa 'sac de pell, bossa', o bé, amb sentit més primitiu i originari, 'cuir, pell', però sempre pell d'animal, mai referit a res de vegetal. Ara bé *scorcia* 'escorça', 'pela d'arbre' apareix però només en dues notes tironianes, que l'especialista CHMoore declara «l'exemple més antic del mot» (*ALLG* x, 271-2): diu «el més antic» però fora d'això no apareix enlloc més, fora d'un parell de glosses (que és al que es deu referir): «asfodillus, i. e. sabucius, *scorcia* sive ius vel suscus eius», *CGL* III, 580.32, «interruscus: *scorie* mediane», *CGL* III, 591.41. Aquests quatre testimonis figuren doncs tots quatre en textos no datats ni

datables amb precisió, però que certament no es poden fer remuntar més enllà dels Ss. VI-VIII, i segurament més aviat cap a la fi que cap al principi d'aquest període.

Això ja és quasi més romànic que llatí vulgar, i pot valer molt millor com a documentació antiga del romànic *escorça* que no pas com a indicatiu que aquest mot ve d'un derivat de *SCORTUM*, el poc important adjectiu *scorteus*.

No obstant, els primers a revoltar-nos de la decisió de M-Lübke ho férem, imposats com tothom per l'autoritat del mestre de tots, només en forma reservada i condicional. Bloch (s. v. *écorce*) publicà que el mot francès ve de «soit lat. pop. **EXCORTICEM*, altération de *CÖRTEX* d'après *EXCORTICARE* 'écorcher', soit *SCORTEA* dérivé de *SCORTUM*; la variété des formes romanes et les formes des parlars gallo-romans ne permettent pas de se prononcer». Com es veu, fins i tot després d'escoltar la revisió de Wartburg, a què se li va aconsellar de sotmetre el llibre, posa tanmateix *CÖRTEX* en primer lloc. Però Wartburg en la 2.ª ed. de Bloch va esborrar d'un cop de ploma la prudència de l'autor, imposant-li pòstumament l'etimologia de M-Lübke. Jo vaig anar ja un poc més enllà que el meu mestre Bloch, i sense debatre la qüestió de *SCORTEA* escrivia, ja el 1943, en *ALLC*, a propòsit de l'*escortxa* de les *VidesR*: «*CORTICEM* ha sufrido el influjo del verbo derivado *EXCORTICARE* > *escorzar*, influjo que en *escorça* se limita al prefijo y en *escortxa* se extiende a la terminación» (nota reproduïda en català en *LleuresC*, 355).

No vaig tenir altra ocasió d'explicar-me sobre el problema fins avui, però ara afegeixo que la forma mixta *escorxa* (*CORTICEM* × *EXCORTICARE*) també es troba en llengua d'oc, on segons el *TdF* *escorcho* és llgd. en lloc del prov. *escorço*. I afegeixo que es degué produir també una ultracorrecció de la intromisició de *EXCORTICARE* en els dominis de *CÖRTEX*, perquè un verb *escorsar* amb el sentit d'«escorçar» (*écorcher*), amb una ç allà on caldria *ch*, es troba en tres de les altres llengües romàniques: oc. ant. *escorsar* (grafia *escursar*) en la Vida de Santa Doucelina (PSW III, 204; PDPF), fr. ant. *escorcier*, S. XII (Bloch normalitza en «écorcer»), it. antiq. *scorzare* que Petrocchi qualifica de rar (si bé deixant-lo sobre la ratlla), documentat ja en el S. XIV (*Gradi di San Girolamo*).

Ara bé, ¿quina versemblança té que el mot llatí de tots els temps *CÖRTEX*, -ICIS, vagi ser reemplaçat en tot un grup de llengües romàniques, per un *SCORTEA* adjectiu que no hi tingué res a veure en l'origen i que no obstant s'hi assembla més que una ovella amb un moltó? Sembla evident que en té ben poca. Més que més si ens fixem en la vasta àrea romànica en què el mot llatí s'ha mantingut.

Ha sobreviscut en reculada creixent, sens dubte, des de l'Alta Edat Mitjana, i per això en diverses regions ha quedat només en forma més o menys esbarriada, o diversament condicionada. Però en primer lloc *CÖRTEX* s'ha mantingut sota la forma derivada *CORTICEA* en gallec i portuguès *cortiça*, cast. *corteza*, it. *cortec-*